EPITETUL ÎN POEZIA LUI ION PILLAT.CROMATISMUL PILLATIAN
The Epithet in Ion Pillat's Poetry. Pillatian Chromatics

Elena-Lucia MARA, Associate Professor Ph.D.,
"Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: In the poetry of Ion Pillat, the epithet has an important role generated by rare constructions, exclusive poetics. It is observed some kinds of epithet, like - syncretic, chromatic, impersonate and metaphorical one, with diverse manifestations. Chromatic epithet is used for descriptive-visual style because colour became a meaningful attribute, exactly like the shape, but the impersonate epithet suggests a space touched by spiritual values, specified for modern poetry. Pillatian's chromatism is limited from the point of view as tone of colour and shade. The most frequently is the white, because influenced our soul with an absolute quite. Blue is the colour of infinite, black- the colour of productive land, yellow- is the colour of immortality, green is the colour of vegetable kingdom. The combination green-blue has a special connotation in the colour of girlfriend eyes and the cherry colour is the colour of people in love.

Keywords: poetic construction, epithet, chromatic, primary colours, values.

Dicţionarul explicativ al limbii române dă următoarea definiţie epitetului determinant expresiv pus pe lângă un substantiv sau pe lângă un verb pentru a scoate în evidenţă mai nuanţat o trăsătură a obiectului sau a acţiunii şi pentru a da mai multă expresivitate artistică creaţiei respective[1]. Marin Bucă în *Dicţionarul de epitete* subliniază că epitetul constă în alăturarea unui cuvânt calificativ la un altul în scopuri estetice. Din punct de vedere al elementului regent, majoritatea determină substantive, iar privitor la structura gramaticală cele mai multe sunt adjective şi substantive. Ponderea este deţinută de determinările simple, dar şi de epitetele duble sau rare. Luând ca model cercetare stilistică a lui Tudor Vianu despre *Epitetul eminescian,* se pot identifica epitete evocative şi epitete apreciative, ornante şi stereotipe, individuale şi rare.

Pentru Tudor Vianu, *epitetul* este acea parte de vorbire sau frază care determină în lucrurile sau acţiunile exprimate printr-un substantiv sau verb însuşirile lor estetice, adică acelea care pun în lumină felul în care le vede sau le simte scriitorul şi care au răsunet în fantezia şi sensibilitatea cititorului.[2] Epitetele cunosc o arie largă de răspândire, de la limbajul comun unde utilizarea este spontană, dintr-o pornire firească de a înfrumuseţa exprimarea şi de a obţine un efect imediat, până la limbajul poetic, desăvârşind valoarea acestui trop. În literatură epitetul îndeplineşte diverse funcţii stilistice. Există un cod al fiecărei epoci literare, al fiecărui scriitor, în care se înscrie şi funcţionarea epitetului. În raport cu numărul şi calitatea epitetelor în enunţ sau discurs, se disting două moduri de a ilustra o imagine poetică, adică acumularea de epitete sau selecţia atentă a epitetului reprezentativ. Aşa cum unii cercetători diferenţiază epitetul non-trop de epitetul trop, în cazul poeziei lui Pillat valoarea stilistică este

[1] *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Univers enciclopedic, 1998, p. 345.
[2] T. Vianu, *Despre stil şi artă literară*, în *Studii de stilistică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1968, p. 161.

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

generată de construcţii rare, exclusiv poetice. Ion Coteanu afirma că epitetul nu este o figură de stil în sine, ci numai un purtător de figuri de stil.[3]

Epitetul se poate împleti cu alte figuri de stil, remarcându-se epitetul sincretic, epitetul personificator, epitetul metaforic. Valoarea stilistică a epitetului implică manifestări diverse.

În cadrul categoriei **epitetelor formate din substantive în acuzativ cu prepoziţie,** cea mai frecventă prepoziţie este *de*: (*sfinţi*) *de piatră*, (*somn*) *de veci*, (*miros*) *de ploi*, (*vânt*) *de apus*, (*leagăn*) *de vânt*, (*ramuri*) *de tei*, (*raze*) *de lună*, (*glasuri*) *de fete*, (*nopţi*) *cu lună*, (*casa*) *cu pridvor*, (*bâzâit*) *de muşte*, (*stropi*) *de apă*.

Cu privire la structura lexicală pe lângă epitetul simplu, exprimat printr-un singur cuvânt, se întâlneşte **epitetul multiplu**, compus din mai multe elemente, iar efectul expresiv rezultă şi din această alcătuire.

Epitetul poate fi şi **dublu**, între elemente stabilindu-se relaţii de coordonare prin juxtapunere sau prin conjuncţie coordonatoare, însă o expresivitate aparte o au epitetele **triple**:

faţă trufaşă, crudă, rece (*Fresca din Orvietto*), *mare goală, moartă şi pustie* (*Vocea de pe proră*), *mângâietoare şi dulce* (*Cithera, prima versiune*), *piept fraged, nevinovat şi rar* (*Trecătoarei*) *amurg blând şi trist* (*Chrisotemis*), *armonioasă formă, perfectă şi fugară* (*Aceleiaşi*) (*E.C*);

plăpândă şi cuminte (*Spovedanie*) *moschee verde-albastră*; *păgân şi tânăr* (*El însuşi*), *nemulţumit şi gol* (*Lăpuşneanu*), *mare îngheţată şi pustie* (*Ultima fugă*), *maică înţepenită, dreaptă*; *ochi verzi şi-albaştri deopotrivă* (*Divan din Brussa*) (*V.P.*);

trup sfânt, pecetluit şi neînfrânt (*Clopot*), *metal dur şi clar* (*Ciocârlia*), *lut masiv şi trist* (*Ciocârlia*), *cântec bătrânesc şi măsurat* (*Trei călări*) (*A.*);

braţ mic şi cald (*Solia căprioarei*), *aprinsă şi stinsă* (*În luna în care pălesc trandafirii*), *trist şi singur* (*În parc*), *goală şi botticeliană* (*Satan*), *plăpând şi albastră* (*Steaua*), *negru şi verde* (*Furnica*), *frumoşi şi goi* (*Hellada*) (*G.Z.*);

bolta verde şi vie (*Mormântul*), *albaştrii, vineţi, de aur – munţii* (*Spre Izvorani*) cu rol de a întări şi a imagina vizual obiectul văzut (*A. în S.*);

faţă palidă şi trasă (*Ghenadie Cozianul*), *ochi albaştri sau negri* (*Dinicu Golescu*), *nume răsunător şi dulce* (*Alecsandri*) (*B.*);

străveziu şi-albastru (*Umbra*), *slab şi gârbov* (*Părintele Niculai*) asigurând şi elemente ale personificării (*S.M.*);

oameni albi şi case albe (*I Cloşcani*), *pustiu şi părăsit* (*Hanul cu rândunici*) (*L.*);

îngeri albi, plăpânzi şi goi (*De-o fi să fie raiul*) (*C.V.*);

templul gol şi viu (*Helladă*) (*T.M*);

mireasă cuminte şi-ndrăzneaţă (*II*), *codru adânc si nepătruns* (*IX*), *ochiul rău şi verde* (*XVII*) (*S.Min.*);

râpe albe şi mai vechi (*Balcic lunar*), *râpi albe şi surpate* (*Ţărm pontic*), *piatră rotundă şi vie, mai albă, ape calme şi calme spume amare* (*Piatră*), *lut ars şi dat cu var, şalvari vişinii, portocalii* (*Cimitir tătăresc*) (*Balc.*);

timp haotic şi barbar (*Patinor*), *stele bune, rele* (*Stele*), *căprioara sfioasă şi uşoară* (*Toamnă*), *lăptos şi roz cer* (*Hokusai*), *caşul alb şi proaspăt strecurat* (*Cină*) (*I.*).

[3] I. Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Albatros, 1982, p.407.

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

Epitetul multiplu, format din **patru epitete** *ochi mari şi negri*, *plăpânzi şi limpezi* (*Fresca din Orvietto*) (*E.C*)., caracteristic poeziilor cu tentă simbolistă.

Una dintre categoriile estetice ale epitetului o reprezintă **epitetul cromatic**. Pentru stilul descriptiv - vizual, culoarea devine un atribut semnificativ, asemenea formei. Experienţa vizuală constituie un element important în relevarea şi afirmarea simţului estetic. Fiind o însuşire pregnantă a obiectelor, culoarea poate deveni prilej de delectare a privirii. Expresivitatea prin cuvânt se aseamănă în acest mod expresivităţii plastice.

„Epitetul cromatic exprimă culoarea, înţelegând prin culoare determinarea unui lucru, fiinţe, stări sufleteşti, mediul înconjurător, gând, vis. Culoarea simbolizează stări aflate la limita dintre organic şi anorganic, între psihic şi fizic ori aspiraţii ideale."[4]

Din determinările adjectivale se remarcă frecvenţa **epitetului cromatic**:

miezul roz (*Zeu marin*), *nucii galbeni*, *viţe roşii* (*Toamnă*) (*C.D.*);

linii albe ninse, *alba cale* (*Patinor*), *globuri străvezii* (*Navigatorul*), *columbe albe* (*Saadi*), *foc alb*, *văluri argintate* (*Stele*), *roză albă* (*Spectrul rozei*), *albă lună* (*Înger*), *foi gălbuie*, *tâmpla aurită*, *ceruri ruginii* (*Toamnă*), *verde grâu*, *spicul galben* (*Prevestire*), *lebezi albe* (*Faunul*), *sarcofagul alb* (*Hellas*), *ceruri azurii*, *scoici trandafirii*, *albastru har*, *petală albă* (*Zori de primăvară*), *verdele plai* (*Pastorală*), *coşul alb* (*Cină*) (*I.*);

verbe sure (*Soartă*), *oniricul alb* (*Din ramele iatacului vechi*), *coloane albe* (*An mort*), *păduri roşcate*, *gălbuie si sure*, *albele linişti* (*Zodier*), *faţa albă* (*Umbre pe iaz*), *apa viorie* (*Panta Rhei*), *satul alb* (*Înserare*), *satul alb*, *amintirea albă*, *sură*, *neagră*, *neagră frunză* (*Elegie*), *munţii albi*, *cerul sur*, *însera albastru* (*Cra-ro-ra-ra*) (*U.T.*);

ochi negri, *părul* alb (*Portret*), *ciute albe* (*Zile şi nopţi*), *frunză roşie* (*Veveriţă*, *toamnă*), *ruguri verzi* (*Bujori sălbateci*), *spume albe* (*Pescăruşi*), *munţii vineţi* (*Ţara*), *ceaţă roză* (*Vânătoare*) (*P. în V.*);

râpe albe, *zborul alb* (*Balcic lunar*), *albe portaluri* (*Lună pe mare*), *vinul negru* (*Seară la ţărm*), *norii vişinii* (*Plajă pustie*), *râpe albe*, *marea albastră-neagră*, *oi negre* (*Ţărm pontic*), *păsări negre*, *gânduri negre* (*Înserare*), *migdale verzi*, *strugurele galben* (*Prinos*), *râpi trandafirii*, *pietre sure*, *şalvari vişinii*, *portocalii* (*Cimitir tătăresc*), *zbor alb*, *zbor negru* (*Pescăruşul*) (*Balc.*);

fumu albăstrit (*XI*), *plaja aurie* (*XVI*) (*S.Min*).;

maci de sânge (*Dafni*), *ţapul negru* (*Acrocorint*), *trup străveziu*, *ramura verde* (*Epidaur*), *albe coloane* (*Olimpia*), *munţii violeţi* (*Asfodela*), *albe aripi*, *albe desfătări* (*Mit*) (*T.P.*);

rază albă (*Scrisoare*), *apa albastră*, *faţa albă* (*Odaia ei*), *oglinzi întunecate* (*Recuerdo*), *frunze verzi* (*Mortul*), *apă albă* (*Cocorii*), *îngeri albi*, *umbra albastră* (*De-o fi să fie raiul*), *urme albăstrii*, *albii munţi*, *porumbul alb* (*Icoană pe sticlă*), *soare roş*, *gâtul alb* (*Norul*), *brazii verzi*, *cerul albastru*, *luna albă* (*Ţărm sudic*) (*C.V.*);

dănţuitor albastru (*IX Invocare*), *pânză albă* (*VIII Fericirea*) – *ochi verzi*, *casa albă* (*Copacilor*), *grădină aurită*, *oi albe* (*VI Toamnă la Miorcani*), *Sălcii verzi*, *fulgerare de aur viu* (*II Primăvara*), *umbră sură*, *aripi albe* (I *Cloşcani*), *coline albastre*, *coajă albă* (*Făurar*),

[4] Victor V. Grecu, *Epitetul cromatic în romanul Pădurea Spânzuraţilor de Liviu Rebreanu*, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane* Sibiu, Tomul VII-XI, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 164.

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

discipoli verzi (*Prier*), *norii negri*, *câini şui*, *mătase verde* (*Miniatură persană*), *pasăre sură* (*Pasărea toamnei*) (*L.*);

arhondric alb, *horă albă*, (*Arhondaricul*), *porumbeii*, *gânduri sure* (*Jalea*), *albi*, *seri albastre* (*Gângul*), *stol alb* (*Cozia*), *straie albe* (*Mreaja*), *apropierea morţii amestec galben chihlibar*, *turban verde*, *miei albi* (*Smochinul neroditor*) - culoarea albă indică aici puritatea, seninătatea, apropierea de divinitate broască *verde*, măr *alb*, gânduri *sure* - un amestec de alb şi negru - (*Jalea*) (*B.A.*);

şapcă verde (*Iepurele*), pentru a asigura rima încrucişată cu verbul pierde, *străveziu şi albastru* (*Umbra*) intră în componenţa numelui predicativ multiplu, *nori albi* (*Primăvara*) ce sugerează claritatea / seninătatea cerului, *oaie neagră* (*Ion Pescaru*) sugerează aici excepţia, zidu-i alb, umbră-albastră, epitetul alb intră în componenţa numelui predicativ ilustrând curăţirea casei, frumuseţea ei, iar oglindirea florii soarelui pe zidul casei dă acea nuanţă de albastru a umbrei, *straie albe* (*Secretrarul Primăriei*) (*S.M.*) sugerează curăţenia la fel ca şi în construcţia case albe, albe din superlativul absolut al aceleiaşi poezii.

frunzişuri argintate, *păr însângerat* (*Aşteptându-i*), *straiuri albe*, *vânăt giulgi* (*Ghenadie Cozianul*) *roşii demoni*, *caleaşcă albastră*, *picuri argintii* (*Eliade, Cârlova şi Alexandrescu*) (*B.*);

moşie aurită (*Închinare*), *bolta verde* (*Mormântul*), *frunţi verzi* (*Comoara*), *galbena lumină* (*Comoara*), *albaştrii*, *vineţi*, *de aur verde – munţii* (*Spre Izvorani*), *vâlnic roşu* (*Cireşul*), *trunchiuri albe* (*Pădurea din Valea Mare*), *albastrul trifoi* (*În luncă*), *vânăt fum* (*Cămara de fructe*), *albaştri struguri* (*Cămara de fructe*), *tămâioşii galbeni*, *lămpi de aur verde*, *trandafii lampioane* (*Cămara de fructe*).

Identificăm aici valori ale cromaticii pillatine: alb (conferă vieţii diurne o valoare asimptomatică, culoarea revelaţiei, a stării de graţie, a pozitivului), verde (nemurirea, valoarea mitică a păşunilor, a raiului înverzit), albastru (eternitatea, efemeritatea timpului) (*A.în S.*).

foi ruginii (*În luna în care pălesc trandafirii*), *foi îngălbenite* (*Balada toamnei*), *luna galbenă* (*Opium*), *prundiş alb* (*Balta*), *porumbeii vineţi* (*Mânăstire*), *pene albe* (*Păsări pe mare*), *gânduri cenuşii* (*Furnica*), *geam alb* (*Scoica*), *fum alb* (*Plopul*), *sat alb*, *praf alb*, *lumină verzuie* (*Seară la Miorcani*), *umbră albastră* (*Dezrobire*) (*G.Z.*);

cal alb, *cal negru*, *cal murg* (*Trei călări*), *cer albastru-nchis* (*Dai Nippon*), *răsărit roşu*, *asfinţit roz* (*Iazul*), *voci arămii* (*Turla I*), *crengi roşii* (*Rodul mării*), *pene albe* (*Fereastră pe mare*), *pene albastre* (*Gheţarul*), *valuri verzi* (*Piratul*), *păsări albe* (*Departe*) (*A.*);

lună albă (*Noapte pe lagună*), *buză sângerată* (*Fresca din Orvietto*), *dungă aurie*, *spumă albă*, *talaz verde roşi* (*Cithera*), *zbor fosforescent*, *ceruri roze* (*Rodis*), *noapte albă* (*Ocean polar*), *apă mai albă* (*Glasul sirenei*), *toamnă sură*, *cercuri de sânge* (*IX*), *călăreţ galben* (*I.*) (*E.C.*);

aureola verde (*Ultima fugă*), *ochii de opal* (*Noapte păgână*), *nisipuri roşii*, *repaos negru*, *păr bălai*, *zăpezi albastre* (*Năzuinţi*), *pânze roşii* (*Spovedanie*), *armăsari mai albi* (*Barbarul*), *spaimă albă* (*Krum cuceritorul*), *de sânge roşii* (*El însuşi*), *centaurii mai albi* (*Necredincioasei*), *şesuri cenuşii*, *herghelii negre*, *ceată neagră* (*Artemis*), *piepturi albe* (*Vedenie*), *luciul alb* (*Voci în amurg*), *plete negre* (*Din Rubayiatul lui Yussuf*), *berze albe*, *berze negre*, *ochi mai albaştri* (*Din Samisen*) (*V.P.*);

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

lumină aurie (*În catedrală*), *ploaie purpurie* (*În catedrală*), *frunze ruginii* (*Templul meu*), *lupul sur* (*Lanterna magică*), *faţa albă* (*Ca-n poveste*) (*C.A.*).

Dimensiunea modernă a epitetului la Ion Pillat constă în folosirea cromatismului ca instrument al picturalului şi al mimeticului şi mai puţin vizionar şi intensificator.[5]

Epitetul sincretic combină senzaţii diferite, vizuale cu cele gustative, vizuale cu cele auditive sau tactile sau vizuale cu cele temporale: *veacuri stinse* (*În catedrală*), *zboruri deşarte* (*Cântec de toamnă*), *sfinţii reci* (*În catedrală*), *pace înstelată* (*În catedrală*), *veacuri stinse*; *codrul nins* (*Nocturnă*), *vremuri legendare* (*Sfârşit de toamnă*), *flori încondeiate* (*Întoarcere*) (*C.A.*);

faţă ciudată (*Noapte păgână*), *cadenţe lapidare*; *ape tropicale*; *cascade zglobii* (*Năzuinţi*), *nume dulce, ramuri aplecate, zid dărâmat, licăriri ciudate*; *cetate moartă* (*Necunoscutei*), *vis nebun* (*Unor nori de vânt*), *bocete turbate, ţărm rupt* (*Krum cuceritorul*), *seară dulce* (*El însuşi*), *templu decăzut, dor necunoscut* (*Vedenie*), *turbane împletite* (*Divan din Basra*) (*V.P.*);

frumuseţe deplină (*Îngerul amintirii*), *vorbă mai dulce* (*Noapte pe lagună*), *frunte fierbinte, credinţă sfântă, dragoste păgână, cap gol* (*Fresca din Orvietto*), *val solitar* (*Cithera*), *val sunător* (*Cithera, prima versiune*), *râu milenar* (*Thebaidă*), *coardă sunătoare* (*Corul lopătarilor*), *tăcere siderală* (*Glasul sirenei*), *murmur milenar* (*Glasul sirenei din nou*), *pene curate* (*Sarcofagele*), *trandafir divin* (*Aceleiaşi*) (*E.C.*);

silinţe străbune (*Himerele*), *ramuri răsturnate* (*Pe claie*), *plasă goală* (*Pescarul*), *suflete ciudate* (*Trei călări*), *ochi mari, cântare sălbatică, ţară fermecată* (*Balada viselor*), *zăpada timpurie, arcaş sibilin, serile cernite* (*Trandafirul*), *pace înfrăţită, suflet neîndoielnic, ochi stranii, pază seculară, obraz necunoscut, cer spuzit* (*În stranã*) (*A.*);

aripi ciudate (*În parc*), *geamuri ogivale* (*Satan*), *nufăr mare* (*Leda şi lebăda*), *braţe dornice* (*Leda*), *aripi nălucite, catedrale stelare* (*Logodnă mistică*), *dor fericit* (*Steaua*), *trudă seculară* (*Furnica*), *mirare adâncă* (*Scoica*) (*G.Z.*);

fraged destin (*Florica*), *clarul cântec* (*Vârful dealului*), *luminosul cântec* (*Cucul din Valea Popii*), *flăcări de parfum* (*Cămara de fructe*) *corespunde fuziunii percepţiilor senzoriale, se află antepus determinantului şi este specific simbolismului* (*A.în S.*);

toamnă amară (*VI Toamnă la Miorcani*), *păr de-aur moale* (*Cişmigiu de toamnă*) (*L.*);

crengi catifelate (*Scrisoare*), *braţul gol, degetul fin* (*Odaia ei*), *sălciile boltite* (*Ţara*), *muntele pustiu, somn adânc* (*Elegie în pădure*) (*C.V.*);

trup nins, trup neted, trup tânăr (*Dafni*), *băiatul oacheş, frunziş sărac* (*Acorcorint*), *azurul adânc, raza senină* (*Epidaur*) (*T.P.*);

inimă pustie (*I*), *temple profanate, piscul auster* (*III*), *patimi împlinite* (*VIII*), *lire nestrunite, melodii adânci* (*X*), *trecerea rotundă* (*XI*), *laudă sfântă* (*XVIII*) (*S.Min.*);

aur greu, unduire lină, aripi arcuite, râpelor pustii, ţărmul biblic (*Balcic*), *lumina sfântă* (*Cină cu peşti*), *plaja liniştită, tinere mişcări, ritmică măsură, cerul clar, valul solitar* (*Stella Maris*), *slabă cutremurare, corzile lungi* (*Lună pe mare*), *plăpându-l chip* (*Floarea din fereastră*), *stelelor păgâne, înecate licăriri* (*Seară la ţărm*), *umbritul ţărm, unde repezi* (*Plajă pustie*), *oraşe uriaşe, argint străvechi* (*Ţărm pontic*), *braţ rotund, râpi sterpe* (*Înserare*),

[5] I. Oancea, *Descrierea poetică în perspectiva neoretorică-epitetul* în *Limbă şi literatură*, vol.IV, 1995, p.546.

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

mâna semeaţă (*Piatră*), *murmurul moale*, *aur pur* (*Seară pe ape*), *stele mari*, *cerul plin*, *vinul străvechi*, *umerii goi* (*Insula, toamna*) (*Balc*.);

spin crestat, *zbor lin*, *linişti mari* (*Pândă*), *piatră grea*, *jocul sterp* (*Soartă*), *plina fântână*, *ramele vechi*, *ochiul viclean* (*Din ramele iatacului vechi*), *casa veche*, *parcul vechi*, *seara grea*, *nucii grei*, *calendarul veşted* (*An mort*) *zboruri deşarte*, *iazul stingher*, *seara ştearsă* (*Umbre pe iaz*), *clipe uitate*, *ceasuri pierdute*, *seara brumată*, *doruri uscate* (*Panta Rhei*), *apa limpezită*, *norii subţiri*, *priveliştile vechi* (*Înserare*), *trilul clar* (*Tăcere*), *magic labirint*, *zâmbetul fugar*, *foile uscate*, *iubirile brumate* (*Cântec de vremelnicie*), *reţea tremurătoare* (*Stanţe*), *vechii ani* (*Elegie*); *covor des* (*Cra-ro-ra-ra*), *lumina alba*, *zgomot surd*, *casa bătrânească*, *bastonul vechi*, *braţul gol* (*În toamnă*) (*U.T.*);

*sticla sideral*ă, *deschisul cerc* (*Patinor*), *frunziş brumat*, *veştedele perne*, *arhitecturile eterne*, *rămurişul alungat*, *coloane trainice*, *nemuritoarea parte*, *-nfiorări senine* (*Regăsire*), *zborul înalt*, *ţărmul rotunjit*, *suitor asfalt*, *fabulosul chip*, *legende migratoare* (*Legende*), *stranii hărţi*, *vechi chenar* (*Navigatorul*), *pământul bun*, *cântecul deplin*, *gânduri grele* (*Har*), *deplina geometrie* (*Stele*), *tâmplele cărunte* (*Calendar*), *steaua pâlpâietoare* (*Privechi*), *apele curate*, *stea pătimaşă* (*Vînătoare*), *înger îngheţat*, *tainic dar* (*Înger*), *târziul luminiş*, *odăjdii vechi*, *fagi senini* (*Toamnă*), *clopot sfânt* (*Prevestire*), *misteriosul obraz* (*Narcis*), *vârful gol*, *aspru sol*, *credinţelor uitate*, *tăceri solemne*, *surd ecou* (*Centaurul*), *magica tăcere*, *selenarele zăpezi*, *grelele mere*, *rodii coapte*, *plăpânda înnodare* (*Faunul*), *linişti călătoare*, *talazuri noi*, *drum pierziş*, *păduri adânci*, *arzător polei* (*Endimion*), *crângului sfinţit*, *bucolică talangă*, *varul stins* (*Hellas*), *plaja potopită* (*Zori de primăvară*), *lungi bătăi crepusculare*, *brumat cleştar* (*Natură moartă*) (*I*);

crengi neprihănite, *limpezile linişti* (*Legănat cu tine*), *nostalgic fluier* (*Zeu marin*), *aer cald* (*Toamnă*), *frunze seci*, *umbre reci* (*Solie*), *ram nemaivăzut*, *limpezi nemuriri*, *străinul chip* (*Oglindiri*), *timp îngheţat*, *simbolul pur*, *stranii limpeziri*, *apele văzduhului*, *rază senină* (*Destin*), *limpede suflet*, *turbure sânge*, *înfricoşată taină*, *veşnică navă*, *strâmbă osândă* (*Singur*), *plaiuri străvechi*, *zodiilor clare* (*Transhumanţă*), *ceas tainic*, *bătăile egale*, *vâsle lovite* (*Ceas tainic*), *tranparenţe reci*, *oglinzile opuse*, *timp invers*, *clar afund*, *sufletul dur*, *gemenii pribegiţi*, *oglinzi pustii* (*Prezenţă*), *luminoasele dovezi* (*Hokusai*), *ţară pustie* (*Pastorală*), *frunză deasă*, *goldane rourate*, *miere luminoasă* (*Cină*), *dor neogoit*, *adânci seminţe*, *suflet flămând* (*Nomadul*) (*C.D*).

Epitetul personificator sugerează nu numai o realitate în care ceea ce ne înconjoară se însufleţeşte, ci şi un spaţiu pătruns de valori spirituale, prin care se dublează efectul epitetului şi al personificării: *geometrie vie* (*Prezenţă*) (*C.D.*); *suflet îngheţat*, *călcâi înaripat*, *duşmane vremuri* (*Patinor*), *nori cumpliţi* (*Har*), *ape vii*, *colţi buni* (*Vînătoare*) (*I.*);

inima brumată (*Scamatorul*), *comoda bătrână*, *timpul adânc*, *iatac străbun* (*Din ramele iatacului vechi*), *apele mute*, *ochii morţi* (*Umbre pe iaz*), *frunză moartă* (*Elegie*), *lumina vie*, *zâmbirea caldă*, *frunză drumeaţă* (*În toamnă*) (*U.T.*);

faun trist (*Pan*), *salcie mlădie* (*Trup de fată*), *piersică pufoasă* (*Întâlniri*), *pas sfios* (*Tinereţe*), *iatac bătrân* (*Toamna copilăriei*), *plânset gol* (*Vasul lovit*) (*P.înV.*);

basme moarte, *vremuri vii* (*Balcic*), *marea bătrână*, *argint pustiu*, *argint neroditor* (*Balcic lunar*), *ape înnoptate* (*Înserare*); *iarba rea* (*Cimitir tătăresc*), *braţe fluide* (*Seară pe ape*), *talazul nebun* (*Pescăruşul*) (*Balc.*);

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

jocul fraged (*VIII*), *verbul suveran*, *poetul mantoan* (*IX*), *chin tăcut*, *chinul otrăvit* (*XIV*), *argintul viu* (*XVII*) (*S.Min*);

liră încordată (*Helladă*), *ape vii* (*Acrocorint*), *tremur paşnic* (*Ţărm pierdut*), *melodii murmurătoare*, *flori plăpânde* (*Mit*), *iarbă rea* (*Păstorul şi faunul*) (*T.P.*);

mâna moartă (*Adormind*), *ape şopotite* (*Elegie în pădure*) (*C.V.*);

pod umblător (*VIII Fericirea*), *trup plăpând* (*VII Copacilor*), *salcie pletoasă* (*VII Copacilor*), *cer îngândurat* (*VI Toamnă la Miorcani*), *spin tremurător*, *berze călătoare* (*V Marinarul*), *ape lin-tremurătoare* (*IV Vremea*), *pădure tremurătoare* (*Făurar*), *zbor obosit* (*Pasărea toamnei*) (*L.*);

pururi semeţi (*Iosif teslarul*), *smerite umbre* (Arhondaricul) (*B.A.*); ape vii (*Primăvara*) *şi ochi viu* (*Iazul*) sugerează trezirea la viaţă a naturii, vitalitatea specifică anotimpului (*S.M.*);

frunze crispate (*Bolintineanu*), *zbor sfielnic* (*Ghenadie Cozianul*), *Sălcii plângătoare* (*Anton Pann*), *ochi înfriguraţi*, *frunte ostenită* (*Eliade*, *Cârlova şi Alexandrescu*), *păr molatec*, *nori grei* (*Mureşanu*), *cai sforăitori* (*Alecsandri*) (*B.*); *cetăţi haine* (*Închinare*), *codrii şoptitori* (*Mormântul*), *vreme preafugară* (*Florica*), *boboc plăpând* (*Florica*), *somnoroase gene* (*Comoara*), *plopi pribegitori* (*Vârful dealului*) reflectă trecerea timpului şi melancolia. (*A.în S.*);

foc nebunatec (*Leda şi lebăda*), *scoică mută* (*Scoica*) (*G.Z*); *zbor înalt* (*Himerele*), *val rostogolit* (*Pe claie*), *cer visat*, *sălcii credincioase* (*Pescarul*), *ploaie sclipitoare*; *cântec bătrânesc* (*Trei călări*), *umbre lungite*; *zâmbet iertător*, *glas fermecător*, *glas alinător*, *copil visător* (*Balada privighetoarei*), *clopot trist* (*Clopot*), *ceaţă străvezie* (*Balada viselor*), *crâng temător* (*În strană*), *oraş nălucă* (*Thule*) (*A.*); *ecouri surde* (*Noapte păgână*), *nepăsare oarbă* (*Năzuinţi*), *artă nedibace*, *voinţa încordată* (*Necunoscutei*), *chiparoşi subţiri* (*Fresca din Urbino*), *tineri foarte palizi* (*Gemenii*), *Stil florentin* (*O icoană*), *maci înfloriţi*, *frunze moarte* (*Anotimpurile*), *iarbă moale* (*Artemis*), *herghelii fugare* (*Rugă păgână*), *dor flămând* (*Sânt zile*), *an întreg*, *braţe moi* (*Din Rubayiatul Yussuf*) (*V.P.*);

flori tremurătoare (*În catedrală*), *nor călător* (*Rugat-am norul*), *mănunchiuri trecătoare* (*În catedrală*), *vuiet uşor* (*Sbârnâie cobza*), *braţe rugătoare* (*Templul meu*), *ochi înţelept* (*A doua moarte*), *ceas liniştit* (*În toamnă*), *rază călăuză* (*Casa amintirii*) (*C.A.*).

Ileana Oancea consemna în articolul despre epitet faptul că epitetul personificator şi cel metaforic sunt specifice poeziei moderne. Dacă realităţile asociate nu sunt doar îndepărtate, ci chiar devin antitetice, sintagmele constituite devin oximoron.

Oximoronul e creat prin alăturarea a două cuvinte a căror noţiuni se exclud reciproc, fiind înrudit cu antifraza şi paradoxul: *dureros de dulce* poet (*Cel din urmă*) (*B.*); Cu vălul tras pe faţă *se depărtează*, *stând* (*Stelă de dansatoare*), Strunindu-şi calul, *sare prin veacuri nemişcat* (*Friză II*) (*P.înV.*); De fraţii mei creştini m-am săturat, / De *răutatea* lor cea *bună* (*U.T.*).

Faptul că epitetul are la bază o personificare, că funcţionează după regulile metaforei, ale sinesteziei, face ca între epitet şi alte figuri de stil graniţele să fie mobile. Epitetul prezintă interes în creaţia lui Ion Pillat prin structură, obiect, sferă frecvenţă şi legătura cu alte figuri de stil. Chiar dacă majoritatea dintre ele sunt adjectivale, cele de ordin substantival au valenţele

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

metaforei *frate de durere*, *amurguri de mătase*, *rază de beteală*, *aripi de raze*, *pumn de ghicitori*.

Cu privire la obiectul epitetului, expresivitatea categoriilor estetice se bazează pe asociaţii surprinzătoare, de obicei a unui **epitet moral** ce sugerează valori spirituale: *mreaja mântuirii*, *datini sfinte*, *pământ sfinţit*, *puteri divine*, *virtuţi teologale*, *monahală rasă*.

Multe din epitete sunt **neologice:** *vis elin*, *cununii siderale*, *zeiţă boticelliană* –epitet ce se împleteşte cu metonimia, *dor lampadofor*, *vitrine irizate*, *câmpuri elizee*, *strane ogivale*, *arcaş sibilin*, *corn selenar*. În unele situaţii valoarea epitetelor poate fi potenţată de personificare (*codrii şoptitori*, *braţe rugătoare*, *salcie mlădie*), de metaforă (*rază de beteală*, *aripi de raze*) de sinestezie (*nume dulce*, *bocete turbate*, *ţărm rupt*) sau de simbol (vis) trist, (vis) elin, (vis) atic, (vis) copilăresc; visul poate reprezenta accelerarea [6] evoluţiei omului.

Din punct de vedere al **cromatismului**, paleta de culori, tonuri şi nuanţe întâlnite în poezia pillatiană, este destul de retrânsă.

Culorile spectrale, numite şi *culori – lumină* sunt roşu, orange / portocaliu, galben, verde, albastru, indigo, violet: ROGVAIV. Acestea sunt culori definite ştiinţific prin plasarea în spectrul solar, dar şi concret prin trimiterea la un obiect caracterizat prin culoarea respectivă. Dintre acestea, trei sunt primare sau fundamentale - roşu, galben, albastru. Din amestecul *culorilor fundamentale*, în proporţii egale, rezultă *culorile secundare* - orange, verde, violet. Diferenţiate prin luminozitate, alb, negru şi gri sunt considerate *nonculori*. Caracteristicile principale sunt tonalitatea, luminozitatea, saturaţia. Anumitor culori li se adaugă în funcţie de criteriul saturaţiei, un determinant de tipul – intens, viu, pal, slab, puternic, pastelat, deschis, luminos, întunecat, strălucitor. Roşu, portocaliu / orange, galben sunt *culori calde*, care emană senzaţia de apropiere în spaţiu, de căldură datorită intensităţii ridicate a energiei radiante a lungimilor de undă electromagnetice corespunzătoare. Prin contrast, verde, albastru şi violet sunt *culori reci*.

Cromatica este ansamblul de culori existent într-un tablou, respectiv în poezie, ca fundal. Cel mai frecvent este **albul.** Acesta acţionează asupra sufletului nostru la fel ca liniştea absolută.

Mircea Eliade sublinia faptul că albul conferă vieţii diurne şi lumii o valoare ideală, asimptomatică, simbolizând prima fază în riturile de iniţiere a vieţii împotriva morţii: *călăuze albe*, *portaluri albe*, *zbor alb*, (*Închinare*), *trunchiuri albe* (*Pădurea din Valea Mare*), *lună albă* (*În luncă*), *drumuri albe* (*Cel din urmă*) (*B.*), *zid alb* (*Vasile Bultoc*), *case albe*, *straie albe* (*Secretarul Primăriei*), *căsuţă albă* (*Meşter Toader*) (*S.M*).

Pictorul W. Kandinsky afirma că albul este considerat adesea o non-culoare şi constituie un simbol al unei lumi în care toate culorile, în calitatea lor de proprietăţi ale substanţelor materiale, s-au evaporat. Albul acţionează asupra sufletului nostru precum liniştea absolută, care nu este totuna cu moartea. Culoare a răsăritului albul nu este o culoare solară. Nu este culoarea aurorei, ci a zorilor, acel moment de vid total dintre noapte şi zi, când lumea visului acoperă orice realitate: fiinţa este inhibată suspendată într-o albeaţă pasivă. Rabelais scoate în evidenţă faptul că anticii foloseau pietre albe la marcarea zilelor norocoase, iar Platon vorbea despre faptul că albul este culoarea cea mai potrivită în zugrăvirea zeilor. **Albastrul** este culoarea cea mai adâncă, fiind cea mai rece culoare şi cea mai pură. De

[6] J. Chevalier, A.Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, vol. III, Bucureşti, Editura Artemis, 1994, p. 458.

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

asemenea, simbolizează drumul infinitului în care realul se transformă în imaginar. În viziunea egiptenilor era culoarea adevărului. Azurul, sau albastrul sacralizat, este spaţiul Câmpiilor Elizee şi reprezintă credinţa în lumea de dincolo, iar în tradiţia evreiască reprezintă lăcaşul nemuririi: *albastru trifoi* (*La zăvoi*), *umbră albastră* (*Lumina, iarna*) (*A. în S.*). Pictorul Kandinsky afirmă că albastrul, este o mişcare dirijată a omului spre propriul său centru trezind în el dorinţa de puritate şi setea de supranatural. Un mediu albastru calmează, linişteşte, dar spre deosebire de verde nu tonifică. Profunzimea albastrului are o gravitate solemnă: *plăpând şi albastră* (*Steaua*), *ochi albaştri sau negri* (*Dinicu Golescu*). Rabelais spunea despre albastru că înseamnă cer şi lucruri cereşti, iar în acest deziderat putem afirma că albastrul este în mod tradiţional culoarea Raiului, a speranţei, a statorniciei, a purităţii, a idealului, deoarece în simbolismul coloristic creştin albastrul îi aparţine Fecioarei.

Negrul este asociat întunericului primordial, nediferenţierii originare, dar este şi simbolul pământului fertil. În Extremul Orient, dualitatea alb-negru este în general dualitatea umbră-lumină, noapte-zi, ignoranţă-cunoaştere. Plasat dedesuptul lumii, negrul exprimă pasivitatea absolută, starea de moarte deplină. Negrul dă impresia de opacitate, de îngreunare: *plete negre* (*Din Rubaiyatul lui Yussuf*) (*V.P.*), *berze negre* (*Din Samisen*) (*V.P.*), *drumuri negre* (*Harta*) (*S.M.*), *oaia neagră* (*Ion Pescaru*) (*S.M.*)

Romanii marcau zilele negre în calendar şi interziceau afacerile atunci, iar Ovidiu ne spune că în vremurile vechi, pietricelele negre erau folosite pentru a îi condamna pe cei vinovaţi, în timp ce pietricelele albe erau folosite pentru achitarea lor. **Roşul** este culoarea principiului vital, culoarea focului şi a sângelui, a feţelor care arată stânjeneală, mânie sau pasiune. Roşul viu, diurn, solar îndeamnă la acţiune, fiind imaginea înflăcărării şi a frumuseţii, a tinereţii, a bogăţiei şi a sănătăţii, a Erosului liber şi triumfător. Roşu închis reprezintă misterul vieţii şi îndeamnă la vigilenţă: *mărgele roşii* (*Divan din Bagdad*) (*V.P.*), *vâlnic roşu* (*Cireşul*), *veveriţă roşie* (*Biserica lui Horia*) (*A. în S.*). În poezia Renaşterii, roşul şi albul sunt adesea împerecheate ca fiind culorile frumuseţii şi a dragostei, iar roşu este uneori culoarea diavolului într-o tradiţie care merge înapoi până la Isav care era roşu şi peste tot păros Facerea, Biblie. **Galbenul** este culoarea cea mai caldă şi mai expansivă, cea mai însufleţită culoare, cea care este greu de stins şi care se revarsă mereu din cadrele în care este închisă: *tămâioşii galbeni* (*Cămara de fructe*), *gazetă galbenă* (*Odaia bunicului*) (*A. în S.*). Este culoarea masculină a luminii şi a vieţii, este vehicul al tinereţii, al forţei şi al nemuririi divine. Este o cale de comunicare cu sens dublu, un mijlocitor între oameni şi zei. Fiind de esenţă divină, galbenul auriu a ajuns pe pământ un atribut al puterii principiilor, regilor şi împăraţilor, un atribut care proclamă originea divină a puterii lor. Este culoarea veşniciei tot aşa cum aurul este metalul nemuririi. Şi galbenul şi aurul stau la baza ritualului creştin. În altă ordine de idei, în anumite ţări în Evul Mediu, trădătorii şi ereticii erau puşi să poarte galben, steaua galbenă era purtată de evrei în timpul regimului nazist,iar unele picturi care îl înfăţişează pe Iuda îl prezintă adesea în haine de culoare galbenă. **Verdele** este culoarea rezultată din amestecul culorilor albastru şi galben, este o culoare liniştitoare, răcoritoare şi umană. Este culoarea regnului vegetal în plină reafirmare, a trezirii la viaţă, reprezintă iarba şi frunzişul naturii, dar şi speranţa şi longevitatea: *plase verzi* (*Biserica lui Horia*), *frunţi verzi* (*Comoara*) (*A. în S.*). Însuşirile verdelui determină omul să creadă că această culoare ascunde o taină, că simbolizează o cunoaştere adâncă a lucrurilor şi a destinului.

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

Pictorii din evul mediu zugrăveau în verde crucea ca instrument al regenerării omenirii asigurată de jertfa lui Hristos. Pentru că este culoarea tinerei vegetaţii şi a primăverii, verdele este uneori şi culoarea speranţei, dar mai ales a speranţei creştine de mântuire. Verdele se găseşte în *Purgatoriul* lui Dante ca tărâm al speranţei, opus al iadului, unde speranţa este abandonată. Verde este uneori culoarea mării, dar şi culoarea inconstanţei. **Verde-albastru** este nuanţa folosită de Pillat pentru a reda culoarea ochilor iubitei: *doi ochi verzi-albaştri, moscheea verde-albastră (Divan din Brussa*) (*V.P.*). **Rozul** este culoarea rezultată din amestecul culorilor alb şi roşu, este simbolul renaşterii mitice, al regenerării: *cer roz* (*Hockusai*) (*Î.*), *talpă roz* (*Lumina, iarna*) (*A. în S.*). **Vişiniul** este culoarea emblematică a fericirii, culoarea îndrăgostiţilor care îmbată şi exaltă: *norii vişinii* (*Plajă pustie*) (*B.*). Vişiniul este culoarea ecleziastică a postului Crăciunului şi a postului Paştelui, dar şi a spiritului de penitenţă. Dante foloseşte în Divina Comedie culoarea vişinie ca o culoare a veşmintelor celor patru virtuţi morale personificate. Consulii romani purtau togi vişinii, iar senatorii şi cavalerii aveau o bandă vişinie pe tunicile lor. Un giulgiu vişiniu era folosit pentru a acoperi sicriul unei persoane de rang înalt, pe când soldaţii lui Pillat l-au luat pe Isus şi l-au îmbrăcat în vişiniu, într-o întrebuinţare în batjocură a vişiniului regal.

Din punct de vedere al cromatismului s-a remarcat preponderenţa *albului*, ce conferă vieţii diurne şi lumii o valoare ideală, asimptomatică. Albul se regăseşte în poezii de 213 ori, albastrul de 66 ori, negrul de 43 ori, verdele de 42 ori, galbenul de 30 ori, roşul de 28 ori, rozul de 10 ori, culoarea albastru-verde de 3 ori şi culoarea vişiniu o singură dată.

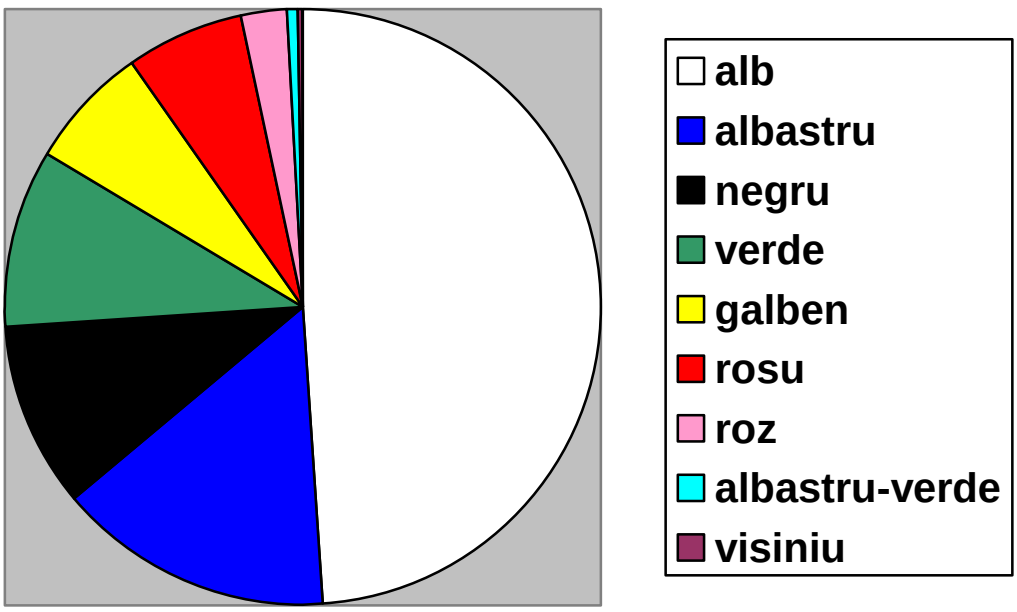

Figura nr. 1 – Cromatica epitetului în lirica pillatiană

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)

Bibliografie

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri, I-III*, Bucureşti, Editura Artemis, 1995.
Cistelecan, Alexandru, *Celălalt Pillat*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 2000.
Giurgiu, Felicia, *Motive şi structuri poetice*, Timişoara, Editura Facla,1980.
Corniţă, Georgeta, *Manual de stilistică*, Baia-Mare, Editura Umbria, 1995.
Coteanu, Ion, *Gramatică*. *Stilistică*. *Compoziţie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1990.
Grecu, Victor, V., *Limba Română Contemporană*, Sibiu, Editura Alma Mater, 2002.
Magheru, Paul, *Spaţiul stilistic*, Reşiţa, Editura Modus, 1998.
Mara, Elena Lucia, *Limbaj şi expresivitate în poezia lui Ion Pillat*, Editura Imago, Sibiu, 2008.
Mancaş, Mihaela, *Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.
10.Mancaş, Mihaela, *Limbajul artistic românesc în secolul XX (1900-1950)*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1991.
Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, Braşov, Editura Aula, 2002.
Manolescu, Nicolae, *Poeţi moderni*, Braşov, Editura Aula, 2003.
Mihăilă, Ecaterina, *Limbajul poziei româneşti neomoderne*, Bucureşti, Editura Eminescu, 2001.
Oancea, Ileana, *Semiostilistica*, Timişoara, Editura Excelsior, 1998.
Vianu, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*, Antologie, postfaţă şi bibliografie de Mihai Dascal, Bucureşti, Editura Minerva, 1986.

BDD-A23385 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 17:19:20 UTC)